

ofte den eneste rette tilgangsvinkel?

Det fortjener at nævnes, at bogen er smukt trykt (Poul Kristensen, Herning), og at anmelderen ikke har bemærket trykfejl.

Søren Balle

Wilhelm Christmas-Møller: *Niels Bohr og atomvåbnet*. (Vindrose, 1985). 247 s.

Denne bog behandler et mere afgrænset emne end Blædels. Forfatteren er historiker, men ansat ved Institut for samfundsfag ved Københavns Universitet, og det udtrykte formål er at se begivenhederne både som enestående i sig selv og som eksempler på generelle forhold inden for den internationale politik og relationen mellem videnskab og politik.

Bogen har en længere forhistorie, som der redegøres for i indledningen. Denne begynder med en henvendelse fra departementschef Hans Henrik Koch til historikeren Povl Bagge. Koch var da formand for atomenergikommissionen, men havde tidligere – trods sin ansættelse i socialministeriet – omkring 1946 ihærdigt arbejdet for Bohrs ideer inden for centraladministrationen; så aktivt i sagen om Bohrs åbne brev i 1950, at det vist står mellem linierne, at Koch modarbejdede sin politiske chef, Hedtoft (s. 158ff, 176). Samtidig anføres forfatterens personlige engagement i fredsbevægelsen som en bevæggrund til at skrive bogen. På forhånd kunne man derfor have frygtet resultatet af såvel selvpålagte som udefra kommende begrænsninger af forfatterens frihed. Det er derfor glædeligt at se, hvorledes de modstillede synspunkter afløser hinanden og sammenvæves i en sober redegørelse og diskussion; man fristes til at sige: påvirket af den Bohrske filosofi.

Muligheden for at lave en fremstilling om årene lige efter krigen er blevet stærkt forbedret gennem offentliggørelsen af udenlandske, især amerikanske arkiver. Dertil kommer et studium i ellers ikke tilgængeligt dansk materiale. Den mere sekundære litteratur (der bl.a. skal karakterisere Bohrs position videnskabshistorisk) forekommer dog at være udvalgt noget mere spredt og tilfældigt, og udsagnene er næppe mere originale, end at de kunne have været givet uden notchenviisning overhovedet. Beskrivelsen af det intellektuelle miljø omkring Bohr-familien i forrige århundrede er god, nærmest mere omfattende end hos Blædel, mens det er åbenlyst, at ingen fysiker har læst manuskriptet (f.eks. er »den energimæssigt neutrale neutron« (s. 47) rent nonsens). Det er også vel meget at søge rødderne til det unge universitetsfag »international politik« hos Thukydid i en fremstilling på 4 linier (s. 14), fordi sådanne indskud ikke har anden funktion end skolestilens »Allerede de gamle grækere ...«. Tyngdepunktet ligger da også i fremstillingen af de faktiske resultater af Bohrs initiativer, hvor den skarpe analyse også undertiden giver nye velbegrundede teser (f.eks. at ikke kun Churchill, men også Roosevelt i virkeligheden tog afstand fra Bohrs ideer, og at den største amerikanske svaghed lå i fejlvurderingen af russernes evne til i løbet af kort tid at konstruere en atombombe). Interessant er også Bohrs forbindelse med Sverige og Tage Erlander – ikke blot omkring den fredelige udnyttelse af atomkraften, men også om et eventuelt svensk atomvåben, hvor den unge Olof Palme i en rapport i 1958 fik holdt døren åben for »beskyttelsesforskning« i atomvåben (til forskel fra »konstruktionsforskning«). Måske savner man da en lidt videre redegørelse for Bohrs syn på den fredelige udnyttelse af atom-

kraften (og hans andel i oprettelsen af Risø), fordi de to forhold netop for Bohr var to sider af samme sag – ikke for at kritisere, at forfatteren ikke har skrevet en anden bog.

Bogen skal derfor absolut anbefales, blot man erindrer sig dens begrænsninger.

Søren Balle

Gunnar Andreasen: *Første halvleg*. (Forlaget Vest, Harboøre, 1983). 144., 80,- kr.

Hvis man skal tro Gunnar Andreasen, har de danske forbrugere i mere end 25 år betalt adskillige milliarder kr. for meget for salt. Det skyldes en korrupt aftale mellem kryolitselskabet under politisk beskyttelse og det hollandske saltmonopol. Cheminova kunne have leveret billigere fra salthorsten på Rønland, produceret ved spilddamp. Det kan da kaldes et kontant udspil, og sådan er Gunnar Andreasen. Kontant hele vejen igennem. Der skal ikke megen fantasi til at forestille sig, at han er røget uklar med dansk bureaukrati adskillige gange, og sådan forholder det sig også.

Det billede, der tegner sig af personligheden, når man har læst disse erindringer, viser en pionertype inden for dansk kemisk industri, myreflittig, opfindsom, stædig, krævende, jævn, humoristisk og noget frustreret i forhold til sit livsværk, Cheminova. Han lugter af fosfor og svovl, den mand (hvad han også engang fik at vide af en vred dame i toget). Hans beretning er mere inciterende end mange fra nålestribede erhvervsfolk, der træder forsigtigt, ikke vil støde nogen, og som først og fremmest fortæber sig i helt private erindringer om barndommens verden.

Andreasens mor var psykiatrisk patient, men han voksede op hos en moster

og onkel, der kun ville ham det godt. Levende og kort fortæller han om barndoms- og ungdomsår, om tredivernes cykelture i Europa og om den polytekniske uddannelse. Han var ikke nem, men han kunne sin kemi, og han var praktisk anlagt. Herudaf kom hans livsværk, Cheminova, som han uden videre forærede til Århus Universitet i 1943. Denne nærmest radikale mand med en ikke særlig formuleret kommunistisk fortid mente ikke, privat ejerskab var ideelt. Han lader imidlertid skinne igennem, at Cheminova ikke, da han forlod fabrikken 20 år efter, gav ham nogetsomhelst til livets ophold. Uden kendskab til Gunnar Andreasens privatøkonomi er det svært for læseren at tage stilling i den sag.

Umådelig inciterende er beretningen om de mange besværligheder under krigen og efter, og hans store succes med at dyrke markedet op i Kina for skadedyrsbekæmpelse.

Skal man komme med nogle indvendinger mod bogen, skal de gå på, at han en gang imellem skriver for indforstået; det gælder f.eks. kapitlet om VJ-planen, der ikke er til at få mening i uden forkundskaber. Der kunne godt være læst lidt bedre korrektur, og det virker pudsigt at se citater i vestjysk dialekt gengivet på nærmest sjællandsk, Gunnar Andreasens modersmål. Bogen fortjener i høj grad at blive læst.

Ib Gejl

Ole Kiilerich: *Ubetalelige Danmark. Journalisten og alle de andre*. (Odense Universitetsforlag, 1985). 137 s., ill., 122,- kr.

Ole Kiilerich efterlod sig ved sin død i 1983 et maskinskrevet manuskript, som kun var delvis gennemarbejdet af forfatteren – næppe tænkt til offentliggørelse i den foreliggende form, i hvert